

RASPRAVE I ČLANCI / PAPERS AND ARTICLES

9

Primljeno: 20.8.2020.

Prihvaćeno: 1.9.2020.

DOI: 10.36506/av.63.1

Nenad Bukvić

Hrvatski državni arhiv

Zagreb, Hrvatska

nbukvic@arhiv.hr

**OPĆA UREDBA O ZAŠTITI PODATAKA (GDPR) I
OPIS OSOBNIH PODATAKA U ARHIVSKOM GRADIVU:
O NEKIM PRAKTIČNIM I ETIČKIM ASPEKTIMA**UDK: 930.25(497.5):343.451(094.5)
342.738(036)

Pregledni rad

Kao povijesno-kulturne ustanove, arhivi prikupljaju, obrađuju i daju na korištenje različite kategorije podataka sadržanih u arhivskom gradivu, vodeći se pri tom domaćim i međunarodnim stručnim standardima, pravnom regulativom i dobrom praksom. Jedna od znatnije zastupljenih kategorija su osobni podatci građana, o kojima se u recentnoj stručnoj literaturi najviše pisalo s aspekta njihove dostupnosti, tj. uvjeta i načina korištenja. U ovom članku analiziraju se i naglašavaju neki praktični i etički aspekti u vezi s opisivanjem arhivskih fondova i zbirki koji sadrže takve podatke, posebno u kontekstu primjene Opće uredbe o zaštiti podataka (General Data Protection Regulation, GDPR). Daje se i pregled preporuka koje je u listopadu 2018. izradila Europska arhivska grupa (European Archives Group, EAG) kao pomoć europskoj arhivskoj službi u implementaciji te Uredbe. Time se nastoji dati poticaj za daljnju znanstvenu i stručnu obradu te teme, posebno u vidu izrade odgovarajućega nacionalnoga priručnika za opis arhivskoga gradiva koje sadrži osobne podatke i druge kategorije ograničeno dostupnih podataka u kojem bi primjena normi i važećih propisa bila ilustrirana odgovarajućim praktičnim primjerima.

Ključne riječi: arhivi; arhivsko gradivo; arhivska praksa; opis arhivskoga gradiva; obavijesna pomagala; osobni podatci; Opća uredba o zaštiti podataka; GDPR; Međunarodno arhivsko vijeće; Europska arhivska grupa; profesionalna etika

1. Uvod

Kako bi predstavili arhivsko gradivo koje čuvaju i olakšali njegovo korištenje, arhivi izrađuju različite vrste obavijesnih pomagala koja omogućuju razumijevanje sadržaja i konteksta nastanka gradiva, njegovo pretraživanje i fizičko pronalaženje. U hrvatskim arhivima takva pomagala prije su korisnicima bila dostupna u tiskanom obliku u arhivskim čitaonicama, a u recentno vrijeme sve ih je više dostupno u digitalnom obliku na mrežnim stranicama arhiva ili drugim portalima, uz mogućnost preuzimanja (izrade kopije) i daljnje distribucije. Također, u posljednjih dvadesetak godina sve je više aktivnosti usmjerenih na informatizaciju hrvatske arhivske službe, što uključuje i razvijanje alata za predstavljanje i opis gradiva putem nacionalnoga arhivskoga informacijskoga sustava (Hrvatski arhivski informacijski sustav – HAIS, prije Nacionalni arhivski informacijski sustav – NAIS, odnosno ARHiNET).¹ Na taj način opisi arhivskoga gradiva postaju javno dostupni velikom broju korisnika, bez vremenskih i zemljopisnih ograničenja (u bilo koje vrijeme i s bilo kojega mjesta), pri čemu arhivi koji su vlasnici tih opisa najčešće nemaju alata ni resursa da bi pratili na koji način korisnici tim opisnim podatcima dalje raspoložu. To daje dodatnu važnost praktičnim i etičkim pitanjima u vezi toga kako oblikovati arhivistički opis na način da se javnosti bez prikrivanja (prešućivanja) pruži cjelovita informacija o sadržaju gradiva i kontekstu njegova nastanka, a da se pritom ne otkrivaju podatci zbog kojih je gradivo eventualno ograničeno dostupno. Kada je riječ o osobnim podatcima, pitanje je kako oblikovati arhivistički opis na način da pruži informaciju da takvi podatci postoje kako bi korisnici primjerice mogli zatražiti revidiranje odluke o ograničavanju dostupnosti, a da se samim opisom ne ugrozi privatnost i dostojanstvo osoba na koje se podatci odnose, te što je više moguće smanji mogućnost zlouporabe tih podataka.

Za opis arhivskoga gradiva u hrvatskoj se arhivskoj praksi primjenjuju međunarodni arhivski standardi. Pravilnikom o evidencijama u arhivima iz 2002. godine propisana je obveza opisivanja arhivskoga gradiva i njegovih stvaratelja sukladno dvjema normama Međunarodnoga arhivskoga vijeća: Općoj međunarodnoj normi za opis arhivskoga gradiva – ISAD(G) i Međunarodnoj normi arhivističkoga normiranoga zapisa za pravne i fizičke osobe te obitelji – ISAAR(CPF).²

¹ Usp. "ARHiNET: Arhivski informacijski sustav," *Hrvatski državni arhiv*, pristupljeno 18. kolovoza 2020., http://arhinet.arhiv.hr/_Download/PDF/6-ARHiNETProspekt2010.pdf; Vlatka Lemić, "Arhivi i Internet – nove mogućnosti dostupnosti i korištenja arhivskoga gradiva," *Arhivski vjesnik* 45 (2002): str. 207-218.

² Pravilnik o evidencijama u arhivima, NN 90/2002 i 106/2007, čl. 22, točka 1. Usp. Međunarodno arhivsko vijeće, *ISAD(G): Opća međunarodna norma za opis arhivskoga gradiva*, drugo izdanje (Zagreb: Hrvatski državni arhiv, 2001), pristupljeno 15. rujna 2020., http://www.arhiv.hr/Portals/0/ISAD_%28G%29_2_Izd_Hrv.pdf; *ISAAR(CPF): Međunarodna norma arhivističkog normiranog zapisa za pravne i fizičke osobe te obitelji*, drugo izdanje (Zagreb: Hrvatski državni arhiv, 2006), pristupljeno 15. rujna 2020., http://www.arhiv.hr/Portals/0/ISAAR%28CPF%29_2_Izd_Hrv_1.pdf. Obje norme dostupne su i u elektroničkom obliku: <http://www.arhiv.hr/hr-hr/arhivska-slu%C5%BEba/arhivske-norme>.

U skladu s tim normama, oblikovani su i elementi opisa u nacionalnom arhivskom informacijskom sustavu.

Ovisno o razini i intenzitetu opisa, kao vrste obavijesnih pomagala razlikuju se pregledi arhivskih fondova i zbirki, arhivski vodiči, inventari fondova i zbirki, regesta, popisi i kazala. Izbor vrste pomagala, razine i sadržaja opisa ovisi o vrsti arhivskoga gradiva i procjeni potrebe za određenim pomagalom.³ Na temelju uvida u popis obavijesnih pomagala u arhivskom informacijskom sustavu, može se zaključiti da se u hrvatskim državnim arhivima u svrhu opisa pojedinačnih fondova i zbirki najčešće izrađuju sumarni ili analitički inventari te različiti arhivski popisi.⁴ U izlaganju o sređivanju i opisu arhivskoga gradiva pripremljenom za Peti kongres hrvatskih arhivista (Zadar, 24.-27. listopada 2017.), na temelju uvida u obavijesna pomagala nastala zadnjih pet godina, Vida Pavliček zaključila je »da je u našoj praksi sređivanja i opisa arhivskoga gradiva vidljiv znatan napredak, ali da još postoje različiti stavovi, kao i formalna i sadržajna odstupanja u odnosu na postojeće međunarodne norme te domaće provedbene propise. Odstupanja i nedoumice vidljive su u shvaćanju i primjeni arhivističkih principa i pojmova, tumačenjima sadržaja i uloge pojedinih elemenata opisa arhivskoga gradiva, kao i u strukturi obavijesnih pomagala.«⁵ Različitost pristupa i nedoumice u vezi s tim kako oblikovati arhivistički opis za očekivati je i u segmentu opisa arhivskoga gradiva koje sadrži osobne podatke, posebno imajući u vidu činjenicu da ISAD(G) i ISAAR(CPF) sadržavaju opća pravila, bez posebnih smjernica za opis arhivskoga gradiva koje sadrži podatke ograničene dostupnosti.⁶

Međutim, smjernice za opis arhivskoga gradiva koje sadrži podatke ograničene dostupnosti mogu se pronaći u drugim dokumentima Međunarodnoga arhivskoga vijeća. Prije svega, to su Načela dostupnosti arhivskoga gradiva, usvojena na Općoj godišnjoj skupštini te strukovne organizacije 24. kolovoza 2012. godine. Polazeći od važnosti dostupnosti arhivskoga gradiva kao sastavnoga dijela arhivske prakse, što je naglašeno i u drugim prijašnjim dokumentima (Etičkom kodeksu arhivista iz 1996. i Općoj deklaraciji o arhivima iz 2010.), oblikovano je deset načela, koja zajedno čine izjavu o stručnoj praksi.⁷ Svrha je tih načela da

³ Pravilnik o evidencijama u arhivima, NN 90/2002 i 106/2007, čl. 22, točke 2 i 3.

⁴ Uvid u popis obavijesnih pomagala (objavljenih i u izradi) u zatvorenom dijelu Hrvatskoga arhivskoga informacijskog sustava ostvaren je 11. kolovoza 2020.

⁵ Vida Pavliček, "Sređivanje i opis arhivskoga gradiva – postojeći problemi u praksi," u *Arhivi u Hrvatskoj: (retro)perspektiva*, ur. Silvija Babić (Zagreb: Hrvatsko arhivističko društvo, 2017), str. 99.

⁶ Za više podataka usp. Jose Augusto Chaves Guimarães i dr., "Ethical Challenges in Archival Knowledge Organization: The Description of Personal Data for Long-term Preservation," u *The Human Position in an Artificial World: Creativity, Ethics and AI in Knowledge Organization: ISKO UK Sixth Biennial Conference London, 15-16th July 2019*, ur. David Haynes i Judi Vernau (Baden-Baden: Ergon-Verlag, 2019), str. 113-126.

⁷ Međunarodno arhivsko vijeće, "Etički kodeks arhivista: (Code de déontologie)," *Arhivski vjesnik* 39 (1996): str. 251-255; Međunarodno arhivsko vijeće, "Opća deklaracija o arhivima," *Hrvatski državni*

»služe arhivistima kao vjerodostojno međunarodno mjerilo za ocjenjivanje postojeće politike i prakse dostupnosti te kao okvir pri izradi novih ili izmjeni postojećih pravila dostupnosti«. ⁸ Njihovu praktičnu primjenu podupiru savjeti objedinjeni u Tehničkim smjernicama za upravljanje arhivskim gradivom ograničene dostupnosti. ⁹ U kontekstu teme posebno je važno drugo načelo, kojim se arhiviste obvezuje na pružanje maksimuma obavijesti o arhivskom gradivu o kojem skrbe, uključujući i onom koje je ograničeno dostupno. ¹⁰

Hrvatski sabor donio je 29. lipnja 2018. novi Zakon o arhivskom gradivu i arhivima. Njime je, slijedom izmjena u pravnom poretku Republike Hrvatske do kojih je velikim dijelom došlo u postupku usklađivanja propisa s pravnom stečevinom Europske unije, dio odredbi o dostupnosti i načinu korištenja arhivskoga gradiva usklađen s novijim propisima i načelima od kojih oni polaze, »osiguravajući pritom veću dostupnost i jednostavnije korištenje gradiva, no uz primjerenu zaštitu zakonom zaštićenih osobnih i drugih podataka«. ¹¹ Detaljne odredbe o dostupnosti gradiva koje sadrži osobne podatke propisane su 19. i 20. člankom toga Zakona. U vezi s pitanjima obrade osobnih podataka koja njime nisu uređena, upućuje se na primjenu drugih propisa. To je prvenstveno Opća uredba o zaštiti podataka Europskoga parlamenta i Vijeća Europske unije stavljena u primjenu 25. svibnja 2018. godine. ¹² Njome je ažurirana do tada važeća Direktiva o zaštiti podataka (Data Protection Directive, 95/46/EC) od 24. listopada 1995., »s ciljem ojačavanja građanskih temeljnih prava s posebnim naglaskom na pravo na privatnost i zaštitu osobnih podataka u okviru digitalnog informacijskog društva« te omogućavanja slobodnoga kretanja osobnih podataka između država članica Europske unije. ¹³ U Hrvatskoj je provedba te Uredbe osigurana posebnim zakonom koji je donio Hrvatski sabor i čijim je stupanjem na

arhiv, pristupljeno 11. kolovoza 2020., http://www.arhiv.hr/Portals/0/Dokumenti/Statut/OP%C4%86A_DEKLARACIJA_O%20ARHIVIMA_web.pdf?ver=2018-03-29-161544-913.

⁸ Međunarodno arhivsko vijeće, *Načela dostupnosti arhivskoga gradiva* (Zagreb: Hrvatski državni arhiv, 2015), str. 11.

⁹ Međunarodno arhivsko vijeće, *Načela dostupnosti arhivskoga gradiva: Tehničke smjernice za upravljanje arhivskim gradivom ograničene dostupnosti* (Zagreb: Hrvatski državni arhiv, 2016), str. 12-13.

¹⁰ *Načela dostupnosti arhivskoga gradiva*, str. 19.

¹¹ Vlada Republike Hrvatske, "Konačni prijedlog Zakona o arhivskom gradivu i arhivima: Zagreb, lipanj 2018.," *Hrvatski sabor*, pristupljeno 11. kolovoza 2020., https://www.sabor.hr/sites/default/files/uploads/sabor/2019-01-18/081440/PZ_219.pdf.

¹² Službeni hrvatski prijevod dokumenta: Europski parlament i Vijeće Europske unije, "Uredba (EU) 2016/679 Europskog parlamenta i Vijeća od 27. travnja 2016. o zaštiti pojedinaca u vezi s obradom osobnih podataka i o slobodnom kretanju takvih podataka te o stavljanju izvan snage Direktive 95/46/EZ (Opća uredba o zaštiti podataka)," *Službeni list Europske unije*, 4. svibnja 2016., L 119/1, pristupljeno 11. kolovoza 2020., <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/HTML/?uri=CELEX:32016R0679&qid=1462363761441&from=HR>.

¹³ Antun Biloš i Ivan Kelić, "Implementacija Opće uredbe o zaštiti podataka pri EU: Preliminarna analiza aktualnih istraživačkih napora i izazova," *CroDiM: International Journal of Marketing Science* 2, br. 1 (2019): str. 4.

snagu prestalo važiti nekoliko nacionalnih propisa: Zakon o zaštiti osobnih podataka, Uredba o načinu vođenja i obrascu evidencije o zbirkama osobnih podataka i Uredba o načinu pohranjivanja i posebnim mjerama tehničke zaštite posebnih kategorija osobnih podataka.¹⁴

O Općoj uredbi o zaštiti podataka u arhivskoj se zajednici dosad najviše pisalo u kontekstu dostupnosti i uvjeta korištenja osobnih podataka.¹⁵ Njome je, međutim, utvrđeno više načela i pojedinačnih pravila koje treba primjenjivati i u drugim segmentima stručnoga rada u arhivima, kao što su podrška institucijama u upravljanju gradivom u njihovu posjedu, preuzimanje gradiva u arhiv te njegova arhivistička obrada i opis. Cilj je ovoga članka analizirati na koji način primjena pojedinih načela i pravila Uredbe utječe na oblikovanje opisa osobnih podataka u arhivskom gradivu, kako u "klasičnim" obavijesnim pomagalicama tako i u mrežnom arhivskom informacijskom sustavu. Daje se i osvrt na preporuke koje je u listopadu 2018. izradila Europska arhivska grupa kao pomoć europskoj arhivskoj službi u implementaciji te Uredbe. Time se nastoji dati poticaj za daljnju znanstvenu i stručnu obradu te teme, posebno u vidu izrade odgovarajućega nacionalnoga priručnika za opis arhivskoga gradiva koje sadrži osobne podatke i druge kategorije ograničeno dostupnih podataka u kojem bi primjena normi i propisa bila ilustrirana odgovarajućim praktičnim primjerima.

2. O nekim načelima Opće uredbe o zaštiti podataka važnim za opis osobnih podataka u arhivskom gradivu

Općom uredbom o zaštiti podataka utvrđena su pravila povezana sa zaštitom pojedinaca u pogledu obrade i slobodnoga kretanja njihovih osobnih podataka.¹⁶ Pritom je zaštita pojedinaca s obzirom na obradu osobnih podataka određena kao temeljno, no ne i apsolutno pravo. Polazi se od načela da obrada osobnih podataka treba biti u funkciji općega dobra (»u službi čovječanstva«), tj. da se pravo na zaštitu osobnih podataka mora razmatrati u vezi s njegovom funkcijom u društvu i ujednačiti s drugim temeljnim pravima u skladu s načelom proporcionalnosti.¹⁷ Drugim riječima, zakonodavac EU-a prepoznaje da obrada osobnih podataka nije povezana samo s ostvarivanjem prava i interesa pojedinaca na koje se odnose. Njihovom obradom mogu se steći nova znanja o raširenim medicinskim stanjima, nezaposlenosti, obrazovanju i drugim društveno važnim temama. To može dovesti do »pouzdanih, visokokvalitetnih spoznaja koje mogu biti temelj za oblikovanje i provedbu politike koja se temelji na znanju«, tj. »poboljšavanja

¹⁴ Zakon o provedbi Opće uredbe o zaštiti podataka, NN 42/2018, čl. 56.

¹⁵ Usp. časopis *Atlanti* 28, broj 2 (2018). Riječ je o tematskom broju časopisa o Općoj uredbi o zaštiti podataka dostupnom na: <http://journal.almamater.si/index.php/Atlanti/issue/view/20>.

¹⁶ Europski parlament i Vijeće Europske unije, "Uredba (EU) 2016/679," čl. 1.

¹⁷ Europski parlament i Vijeće Europske unije, "Uredba (EU) 2016/679," uvodna izjava 4.

kvalitete života velikog broja ljudi te učinkovitosti društvenih usluga». ¹⁸ Kako bi se za to stvorili preduvjeti, predviđene su iznimke u kojima se daljnja obrada osobnih podataka smatra zakonitom i nakon isteka prvotnih svrha zbog kojih su ti podatci prikupljeni i obrađivani (iznimka od načela “ograničavanja svrhe”). ¹⁹

Jedna od iznimki u kojoj se daljnje, uključujući i trajno prikupljanje i obrada osobnih podataka smatraju zakonitim je arhiviranje u javnom interesu. Ono obuhvaća službe koje »na temelju prava Unije ili prava države članice, imaju pravnu obvezu stjecati, čuvati, ocjenjivati, slagati, opisivati, komunicirati, promicati, širiti i pružati pristup evidencijama od trajne vrijednosti za opći javni interes«. ²⁰ Drugim riječima, kriteriji da bi se odredilo je li riječ o arhiviranju u javnom interesu nisu vrsta ili kontekst nastanka gradiva koje sadrži osobne podatke (primjerice javno ili privatno gradivo), nego javna funkcija (misija) institucije koja takvo gradivo prikuplja i dalje obrađuje. Uredba dalje predviđa da države članice EU nacionalnim propisima mogu predvidjeti daljnju obradu osobnih podataka u svrhu arhiviranja. Međutim, takva ovlast također nije apsolutna, nego se institucije koje obavljaju arhiviranje u javnom interesu obvezuju na primjenu odgovarajućih tehničkih i organizacijskih zaštitnih mjera u skladu s Uredbom u pogledu prava i sloboda ispitanika, posebno kako bi se zajamčilo načelo smanjenja količine podataka. ²¹ U nastavku se donosi kratki opis osnovnih načela Uredbe za koje se smatra da ih treba razmotriti u kontekstu dosadašnje hrvatske prakse opisivanja osobnih podataka u arhivskom gradivu. Kako bi se objasnilo jesu li i u kojoj mjeri podudarni, uspoređuje ih se s odredbama važećega hrvatskoga arhivskoga zakona.

2.1. Definicija osobnih podataka

Osobnim podacima smatraju se »svi podatci koji se odnose na pojedinca čiji je identitet utvrđen ili se može utvrditi«. Pojedinacem čiji identitet može biti utvrđen smatra se »osoba koja se može identificirati izravno ili neizravno, osobito uz pomoć identifikatora kao što su ime, identifikacijski broj, podatci o lokaciji, mrežni identifikator ili uz pomoć jednog ili više čimbenika svojstvenih za fizički, fiziološki, genetski, mentalni, ekonomski, kulturni ili socijalni identitet tog pojedinca«. ²² Posebna pažnja pridaje se definiciji i postupcima obrade posebnih kategorija osobnih podataka te osobnih podataka koji se odnose na kaznene osude i kažnjiva djela ili povezane mjere sigurnosti. Posebnim kategorijama osob-

¹⁸ Europski parlament i Vijeće Europske unije, “Uredba (EU) 2016/679,” uvodna izjava 157.

¹⁹ Europski parlament i Vijeće Europske unije, “Uredba (EU) 2016/679,” čl. 5, stavak 1, točka b.

²⁰ Europski parlament i Vijeće Europske unije, “Uredba (EU) 2016/679,” uvodna izjava 158.

²¹ Europski parlament i Vijeće Europske unije, “Uredba (EU) 2016/679,” uvodna izjava 158 i čl. 89, stavci 1 i 3.

²² Europski parlament i Vijeće Europske unije, “Uredba (EU) 2016/679,” čl. 4, stavak 1.

nih podataka smatraju se podatci koji otkrivaju rasno ili etničko podrijetlo, politička mišljenja, vjerska ili filozofska uvjerenja ili članstvo u sindikatu, genetski i biometrijski podatci te podatci koji se odnose na zdravlje, spolni život ili seksualnu orijentaciju pojedinca.²³

U hrvatski arhivski zakon u cijelosti je preuzeta definicija osobnih podataka iz Uredbe. Ne navodi se detaljno, nego samo u obliku formulacije da su to »podatci određeni posebnim propisom kojim se uređuje zaštita osobnih podataka«.²⁴ S obzirom na takvu, vrlo široku definiciju osobnoga podatka, arhivisti su stalno suočeni s pitanjem mogu li podatci koje će navesti u naslovu ili opisu arhivske jedinice dovesti do izravnoga ili neizravnoga identificiranja pojedine osobe, odnosno posebno, ugroze njezine privatnosti, dostojanstva i drugih prava.

2.2. Obrada podataka preminulih osoba

Osnovno je načelo Uredbe zaštita osobnih podataka živih osoba. Ne primjenjuje se na osobne podatke preminulih osoba, ali ostavlja mogućnost da se pravila u vezi s njihovom zaštitom i obradom predvide nacionalnim propisima.²⁵ To pravilo vrijedi i u slučaju obrade osobnih podataka u svrhu arhiviranja u javnom interesu.²⁶ Prema hrvatskom arhivskom zakonu osobni podatci dostupni su za korištenje 100 godina od rođenja ili nakon smrti osobe na koju se odnose. Ako datum rođenja i datum smrti osobe nisu poznati ili je njihovo utvrđivanje povezano s nerazmjernim teškoćama i troškovima, dostupni su za korištenje 70 godina od nastanka gradiva.²⁷

Do donošenja važećega arhivskoga zakona 2018. godine pristup dostupnosti, a time i obradi osobnih podataka preminulih osoba u hrvatskoj je arhivskoj praksi bio znatno drugačiji. Prema zakonu iz 1997. opći rokovi dostupnosti gradiva koje se odnosi na osobne podatke bili su 70 godina od nastanka gradiva, odnosno 100 godina od rođenja osobe na koju se podatci odnose, neovisno o tom je li riječ o podacima živih ili preminulih osoba.²⁸ Izmjenama zakona iz 2017. godine (»Mostov zakon o arhivima«) kao opći rokovi dostupnosti osobnih podataka utvrđeni su 100 godina od rođenja ili 10 godina od smrti osobe na koju se osobni podatak odnosi, pri čemu se rokom dostupnosti smatra onaj rok koji

²³ Europski parlament i Vijeće Europske unije, »Uredba (EU) 2016/679«, čl. 9, stavak 1 i čl. 10.

²⁴ Zakon o arhivskom gradivu i arhivima, NN 61/2018 i 98/2019, čl. 19, stavak 2.

²⁵ Europski parlament i Vijeće Europske unije, »Uredba (EU) 2016/679«, uvodna izjava 27.

²⁶ Europski parlament i Vijeće Europske unije, »Uredba (EU) 2016/679«, uvodna izjava 158.

²⁷ Zakon o arhivskom gradivu i arhivima, NN 61/2018 i 98/2019, čl. 19, stavak 1.

²⁸ Zakon o arhivskom gradivu i arhivima, NN 105/1997, čl. 21.

prvi istekne. Ako datum rođenja i datum smrti osobe nisu poznati ili ih je teško utvrditi, kao rok dostupnosti primjenjuje se 70 godina od nastanka gradiva.²⁹

Pojedine države članice EU u nacionalnom su zakonodavstvu zadržale odredbe o ograničenoj dostupnosti i obradi osobnih podataka i nakon smrti osoba na koje se ti podatci odnose. Primjerice, u Sloveniji su za posebne kategorije osobnih podataka (spolni život, vjerska uvjerenja, etnička pripadnost, podatci o žrtvama seksualnoga nasilja i dr.) kao opći rokovi dostupnosti određeni 75 godina od nastanka ili 10 godina od smrti osobe na koju se podatci odnose.³⁰ Posebnim zakonom u toj su zemlji uređena ograničenja u dostupnosti osobne medicinske dokumentacije.³¹ Osobni podatci u arhivskom gradivu u mjerodavnosti Njemačkoga saveznoga arhiva također su u pravilu dostupni 10 godina od smrti osobe na koju se odnose. Ako taj podatak nije poznat ili ga je teško utvrditi, primjenjuje se rok od 100 godina od rođenja osobe, a ako ni taj podatak nije poznat ili ga nije moguće utvrditi, primjenjuje se rok od 60 godina od nastanka gradiva.³² U Litvi su pojedine kategorije osobnih podataka ograničeno dostupne 30, a u Rumunjskoj 40 godina od smrti osobe na koju se odnose.³³ Specifične odredbe o uvjetima dostupnosti i obrade osobnih podataka preminulih osoba moguće je pronaći i u nacionalnim propisima drugih europskih zemalja (primjerice Bugarska, Danska, Estonija, Francuska, Irska, Island, Italija, Latvija, Mađarska, Portugal, Slovačka, Španjolska, Švedska). Pojedine od njih veliku pažnju pridaju zaštiti genetskih podataka i osobne medicinske dokumentacije (Latvija, Portugal, Švedska).³⁴

²⁹ Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o arhivskom gradivu i arhivima, NN 46/2017, čl. 5. U medijima i široj javnosti o tom se Zakonu često govori kao o "Mostovu zakonu o arhivima", prema Klubu zastupnika Mosta nezavisnih lista koji je u Hrvatskom saboru predložio njegovo donošenje.

³⁰ Zakon o varstvu dokumentarnega in arhivskega gradiva ter arhivih (ZVDAGA), *Uradni list RS* 30/2006, čl. 65; Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o varstvu dokumentarnega in arhivskega gradiva ter arhivih (ZVDAGA-A), *Uradni list RS* 51/2014, čl. 26.

³¹ Usp. Zakon o arhivskem gradivu, ki vsebuje osebne podatke o zdravljenju pacienta (ZAGOPP), *Uradni list RS* 85/2016, čl. 6; Miroslav Novak, "Upravljanje občutljivih podatkov in arhivska informativna pomagala," *Atlanti* 28, br. 2 (2018): str. 35.

³² "Bundesarchivgesetz: Gesetz über die Nutzung und Sicherung von Archivgut des Bundes (Bundesarchivgesetz – BArchG) vom 10. März 2017 (BGBl. I S. 410), das zuletzt durch Artikel 2 des Gesetzes vom 4. Dezember 2018 (BGBl. I S. 2257) geändert worden ist," čl. 11, *Das Bundesarchiv*, pristupljeno 31. kolovoza 2020., https://www.bundesarchiv.de/DE/Content/Artikel/Ueber-uns/Rechtsgrundlagen/rechtsgrundlagen_bundesarchivgesetz.html.

³³ "Access and Service," *Office of the Chief Archivist of Lithuania*, pristupljeno 12. kolovoza 2020., <https://www.archyvai.lt/en/accessandservice.html>; "Guidance on data protection for archive services: EAG guidelines on the implementation of the General Data Protection Regulation in the archive sector, European Archives Group, October 2018," *European Commission*, pristupljeno 12. kolovoza 2020., https://ec.europa.eu/info/about-european-commission/service-standards-and-principles/transparency/freedom-information/access-documents/information-and-document-management/archival-policy/european-archives-group/guidance-data-protection-archive-services_en.

³⁴ Za opširnije usp. Detlev Gabel i Tim Hickman, "GDPR Guide to National Implementation: A practical guide to national GDPR compliance requirements across the EEA (13 November 2019),"

S obzirom na to da se Uredbom i važećim hrvatskim arhivskim zakonom ne postavljaju nikakva ograničenja u pogledu obrade podataka preminulih osoba, moguće je zaključiti da ne postoje nikakve formalne zapreke ni za arhivističko opisivanje takvih podataka i njihovo objavljivanje u javno dostupnim obavijesnim pomagalima ili mrežnim informacijskim sustavima. No, postavlja se pitanje treba li zadržati etičko načelo da se prilikom izrade opisa, neovisno o tom što je riječ o podacima preminulih osoba, arhivisti suzdrže od prekomjernoga izlaganja podataka, posebno ako je primjerice riječ o osjetljivim podacima koji mogu utjecati na povredu dostojanstva članova obitelji tih osoba.³⁵

2.3. Smanjenje količine podataka

Među osnovnim je načelima Uredbe i načelo smanjenja količine podataka. Prema njemu, osobni podatci moraju biti primjereni, relevantni i ograničeni na ono što je nužno u odnosu na svrhe u koje se obrađuju.³⁶ Drugim riječima, osobni podatci trebaju biti prikupljeni i obrađivani samo ako je to doista nužno te čuvani u obliku koji omogućuje identifikaciju osobe na koju se odnose samo toliko dugo koliko je potrebno za ispunjenje svrhe zbog koje su prikupljeni. Kada od dosljedne primjene toga načela i s njim povezanih prava pojedinaca u pogledu obrade njihovih osobnih podataka ne bi postojale iznimke, za pretpostaviti je da bi u dogleđno vrijeme imali arhive koji bi čuvali i obrađivali arhivsko gradivo iz recentnoga razdoblja u kojem bi osobni podatci građana bili sačuvani u vrlo maloj količini ili ih uopće ne bi bilo.³⁷ Kako je već opisano, iznimka u svrhu arhiviranja u javnom interesu postoji, ali je određeno poduzimanje odgovarajućih tehničkih i organizacijskih mjera kako bi bilo osigurano da će biti obrađeni samo osobni podatci za koje je to nužno. Takvim se mjerama osigurava da

White & Case LLP, pristupljeno 31. kolovoza 2020., <https://www.whitecase.com/publications/article/gdpr-guide-national-implementation>.

³⁵ O etičkim aspektima obrade pojedinih kategorija osobnih podataka preminulih osoba usp. Marieke A. R. Bak i dr., "Stakeholders' perspectives on the post-mortem use of genetic and health-related data for research: A systematic review," *European Journal of Human Genetics* 28 (2020): str. 403-416; Victoria Oloni, "Life after death: Data protection rights of deceased persons," *African Academic Network on Internet Policy*, pristupljeno 13. kolovoza 2020., <https://aanoip.org/life-after-death-data-protection-rights-of-deceased-persons/>; Novak, "Upravljanje občutljivih podatkov in arhivska informativna pomagala," str. 33-41.

³⁶ Europski parlament i Vijeće Europske unije, "Uredba (EU) 2016/679," čl. 5, stavak 1, točka c.

³⁷ Europski parlament i Vijeće Europske unije, "Uredba (EU) 2016/679," čl. 14-19. Usp. Ivan Szekely, "The Right to be Forgotten and the New Archival Paradigm," u *The Ethics of Memory in a Digital Age*, ur. A. Ghezzi i dr. (London: Palgrave Macmillan, 2014), str. 28-49; Jozo Ivanović, "Dostupnost osobnih podataka: između prava na sjećanje i prava na zaborav," u *Rukopisne ostavštine kao dio hrvatske baštine*, ur. Melina Lučić i Marina Škalić (Zagreb: Hrvatski državni arhiv, 2015), str. 185-203; Ashley Nicole Vavra, "The Right to Be Forgotten: An Archival Perspective," *The American Archivist* 81, br. 1 (2018): str. 100-111; Steven McDonald, "The Right to be Forgotten: The Potential Effects on Canadian," *Dalhousie Journal of Interdisciplinary Management* 15 (2019): str. 1-14.

osobni podatci nisu automatski, bez intervencije pojedinca, dostupni neograničenom broju osoba.³⁸ Mjere mogu uključivati pseudonimizaciju ili daljnju obradu koja ne dopušta identifikaciju ispitanika.³⁹ Pod pseudonimizacijom se podrazumijeva obrada osobnih podataka na način da se osobni podatci više ne mogu pripisati određenom ispitaniku bez uporabe dodatnih informacija, pod uvjetom da se takve dodatne informacije čuvaju odvojeno te da podliježu tehničkim i organizacijskim mjerama kako bi bilo osigurano da se osobni podatci ne mogu pripisati pojedincu čiji je identitet utvrđen ili se može utvrditi.⁴⁰

Hrvatski arhivski zakon o poduzimanju tehničkih mjera radi prikrivanja identiteta osobe na koju se osobni podatci odnose (anonimizacija) govori u kontekstu davanja na korištenje arhivskoga gradiva koje sadrži osobne podatke prije isteka općih rokova dostupnosti. Te se mjere poduzimaju tako da se izvorno arhivsko gradivo ne ošteti ili ne uništi te da se u trenutku kada postane dostupno bez ograničenja može u cijelosti koristiti.⁴¹

Primjena načela smanjenja količine podataka posebno je važna u kontekstu stvaranja i jačanja povjerenja između arhiva i javnosti. Drugim riječima, takvim pristupom javnosti se šalje poruka da se u arhivsku službu može imati povjerenja da neće neopravdano ili prekomjerno otkrivati i objavljivati osobne podatke. To načelo do izražaja dolazi i u postupcima vrednovanja, odabiranja i izlučivanja gradiva kod samih stvaratelja te prilikom kasnije obrade u arhivima koja prethodi izradi obavijesnoga pomagala ili opisa u mrežnom informacijskom sustavu. To znači da bi gradivo koje sadrži osobne podatke trebalo biti odabirano za trajno čuvanje samo kada je to doista nužno (u skladu sa zakonskim i stručnim kriterijima), tj. s ciljem ostvarenja zadaće (misije) dodijeljene javnoj arhivskoj službi. Pravilnikom o vrednovanju te postupku odabiranja i izlučivanja arhivskoga gradiva iz 2002. utvrđeno je devet osnovnih kriterija po kojima se procjenjuje vrijednost zapisa, tj. određuje obveza, potreba i interesi, te pojedinačna ili šira društvena korist od trajnoga čuvanja zapisa ili njihova čuvanja do isteka određenoga roka. Među njima je i »zaštita prava i interesa pojedinaca ili skupina na koje se gradivo odnosi«.⁴² Novim Pravilnikom o upravljanju dokumentarnim gradivom izvan arhiva koji je u postupku javne rasprave putem središnjega mrežnoga portala e-Savjetovanja, ti se kriteriji bitno ne mijenjaju niti proširuju. U

³⁸ Europski parlament i Vijeće Europske unije, "Uredba (EU) 2016/679," čl. 25, stavak 2.

³⁹ Europski parlament i Vijeće Europske unije, "Uredba (EU) 2016/679," čl. 89, stavak 1.

⁴⁰ Europski parlament i Vijeće Europske unije, "Uredba (EU) 2016/679," čl. 4, stavak 5. Usp. "Anonimizacija i pseudonimizacija podataka: CERT.hr-PUBDOC-2018-8-367," *Cert.hr*, pristupljeno 1. rujna 2020., https://www.cert.hr/wp-content/uploads/2018/08/anonimizacija_i_pseudonimizacija_podataka.pdf.

⁴¹ Zakon o arhivskom gradivu i arhivima, NN 61/2018 i 98/2019, čl. 19, stavci 3 i 5.

⁴² Pravilnik o vrednovanju te postupku odabiranja i izlučivanja arhivskoga gradiva, NN 90/2002, čl. 3. Usp. Nenad Bukvić, "Javnost i vrednovanje zapisa: stanje i perspektive u hrvatskoj arhivskoj praksi," *Arheon: časopis Arhiva Vojvodine* 2, br. 2 (2019): str. 64-66.

jednom od članaka sažeto se navodi da se rokovi čuvanja gradiva određuju »sukladno propisima koji uređuju obvezu čuvanja pojedinih vrsta dokumenata, potrebama poslovanja i zaštite vlastitih i tuđih prava i interesa, interesa javnosti, interesa za kulturu, povijest i druge znanosti te prema oglednim popisima gradiva s rokovima čuvanja i uputama nadležnog državnog arhiva«. ⁴³

Dosadašnji praktični pristup odabiranju i izlučivanju gradiva u hrvatskim arhivima mogao bi se opisati sintagmom "bolje da ostane više nego manje". Drugim riječima, arhivisti su skloni prihvatiti pretpostavku da je samim time što se je zateklo u arhivu određeno gradivo i vrijedno kao arhivsko, zbog čega je u velikom broju fondova "izlučivanje" svedeno na izdvajanje multiplikata, praznih obrazaca ili dotrajalih omota. Taj posao u pravilu obavlja jedan ili više stručnih djelatnika koji rade na obradi određenoga fonda, što »ostavlja veliki prostor za subjektivni pristup i neujednačenost u kriterijima vrednovanja gradiva u samim arhivima, a kvalitetu vrednovanja gradiva fonda dovodi u izravnu vezu s vlastitim znanjem pojedinog stručnog djelatnika«. U kontekstu teme, kao sastavni dio korpusa znanja pojedinoga stručnoga djelatnika nameće se poznavanje propisa, normi i dobrih praksi na području obrade osobnih podataka. ⁴⁴

2.4. Poticaj prikupljanju podataka koji imaju važnost za jačanje svijesti o totalitarnim i nedemokratskim režimima i njihovim posljedicama

Unatoč načelu smanjenja količine osobnih podataka, za naglasiti je da Uredba potiče na što cjelovitije prikupljanje podataka o kršenju ljudskih prava od strane nedemokratskih i totalitarnih režima kako bi se žrtvama osiguralo pravo na odgovarajuće moralno i materijalno obeštećenje. Navedeno je da bi države članice trebale biti ovlaštene predvidjeti daljnju obradu osobnih podataka u svrhu arhiviranja »s ciljem pružanja posebnih informacija u vezi s političkim ponašanjem za vrijeme bivših totalitarističkih državnih režima, genocida, zločina protiv čovječnosti, posebice holokausta, ili ratnih zločina«. ⁴⁵

Vlada Republike Hrvatske donijela je na sjednici 2. ožujka 2017. godine Odluku o osnivanju Vijeća za suočavanje s posljedicama vladavine nedemokratskih režima. Kao rezultat jednogodišnjega rada, Vijeće je krajem veljače 2018. predstavilo Dokument dijaloga sastavljen od dva dijela (Temeljna polazišta i preporuke, O posebnom normativnom uređenju simbola, znakovlja i drugih obilježja totalitarnih režima i pokreta). U prijedlozima mjera između ostaloga je navedeno da bi trebalo »otvoriti i kritički istražiti te objaviti arhivsko gradivo i druge

⁴³ "Pravilnik o upravljanju dokumentarnim gradivom izvan arhiva," čl. 8, stavak 1, *e-Savjetovanja*, pristupljeno 13. kolovoza 2020., <https://esavjetovanja.gov.hr/Econ/MainScreen?EntityId=14488>.

⁴⁴ Usp. Nenad Bukvić, "Vrednovanje u hrvatskoj suvremenoj arhivskoj praksi," u *Arhivi u Hrvatskoj: (retro)perspektiva*, ur. Silvija Babić (Zagreb: Hrvatsko arhivističko društvo, 2017), str. 116-118.

⁴⁵ Europski parlament i Vijeće Europske unije, "Uredba (EU) 2016/679," uvodna izjava 158.

izvore vezane uz djelovanje pojedinih nedemokratskih režima te ostvariti preduvjete za kompleksan znanstveni rad na kritičkoj analizi i studiji moderne hrvatske povijesti, posebno povijesti Kraljevine SHS/Jugoslavije, NDH i povijesti SFRJ». ⁴⁶

Tomu aspektu posebna je pažnja pridana i u važećem hrvatskom arhivskom zakonu, isticanjem kako je »u pogledu gradiva koje ima poseban značaj za jačanje svijesti o totalitarnim i nedemokratskim režimima u prošlosti i kulture sjećanja na njihove žrtve, potrebno ukloniti sva ograničenja dostupnosti takvog gradiva, vodeći pritom računa o zaštiti privatnosti žrtava režima i drugih građana koji nisu bili nositelji ili sudionici u aktivnostima koje su te režime činile totalitarnima i nedemokratskima«. ⁴⁷ U tom smislu, Zakon sadrži detaljne odredbe o uvjetima dostupnosti gradiva nastalog do 30. svibnja 1990. godine. To je gradivo načelno dostupno za korištenje bez ograničenja, uz iznimke gradiva koje sadrži podatke o objektima, postrojenjima, prirodnim i strateškim bogatstvima od značenja za nacionalnu sigurnost Republike Hrvatske, te gradiva koje sadrži osobne podatke živih osoba koje nisu bile nositelji dužnosti ili sudionici u aktivnostima bivšega komunističkoga režima. To znači da bi u praksi pristup obradi i davanju na korištenje osobnih podataka tih živih osoba trebao biti isti kao i u slučaju osobnih podataka živih osoba sadržanih u gradivu nastalom nakon 30. svibnja 1990. godine.

S druge strane, arhivskim je zakonom izrijekom određeno da su osobni podatci osoba koje su do 30. svibnja 1990. obnašale javne dužnosti ili bile pripadnicima ili suradnicima službe sigurnosti dostupni bez ograničenja u dijelu koji se odnosi na obavljanje te javne dužnosti, odnosno službe. ⁴⁸ Iz toga proizlazi da osobne podatke tih osoba u dijelu koji se odnosi na obavljanje javne službe ili dužnosti arhivisti mogu bez formalnih ograničenja navoditi i objavljivati u javno dostupnim obavijesnim pomagalicama ili mrežnim informacijskim sustavima. Međutim, praktično je i etičko pitanje mogu li prilikom arhivističke obrade i opisa nedvojbeno utvrditi na koje se osobe i njihove osobne podatke ta odredba može primijeniti. ⁴⁹ Također, dodatni etički izazov može biti kako zadržati neutralnu poziciju arhivista i arhiva kao institucije u smislu njihova objektivnoga opisivanja, bez ulaženja u interpretacije na političkoj ili ideološkoj razini. ⁵⁰

⁴⁶ Vijeće za suočavanje s posljedicama vladavine nedemokratskih režima, "Dokument dijaloga: Temeljna polazišta i preporuke o posebnom normativnom uređenju simbola, znakovlja i drugih obilježja totalitarnih režima i pokreta: Zagreb, 28. veljače 2018.," *Vlada Republike Hrvatske*, pristupljeno 13. kolovoza 2020., <https://vlada.gov.hr/UserDocsImages/Vijesti/2018/02%20velja%C4%8Da/28%20velja%C4%8De/Dokument%20dijaloga.pdf>.

⁴⁷ Vlada Republike Hrvatske, "Konačni prijedlog Zakona o arhivskom gradivu i arhivima," str. 32.

⁴⁸ Zakon o arhivskom gradivu i arhivima, NN 61/2018 i 98/2019, čl. 20, stavci 1 i 2.

⁴⁹ Usp. Živana Hedbeli, "Novo arhivsko zakonodavstvo: Lov na vještice," *Atlanti* 28, br. 2 (2018): str. 13-24.

⁵⁰ Za opširnije usp. Viktorija Kudra Beroš, "Dosjei Udbe kao problematični objekt (re)konstrukcije hrvatskog nacionalnog identiteta," *Etnološka tribina* 48, br.41 (2018): str. 159-173.

3. O smjernicama Europske arhivske grupe za primjenu Opće uredbe o zaštiti podataka

Europska arhivska grupa (European Archives Group, EAG) stalna je stručna skupina Europske komisije osnovana 2006. godine. Čine ju predstavnici nacionalnih arhiva svih država članica EU.⁵¹ U listopadu 2018. ta je skupina objavila posebne smjernice za arhivsku službu koje trebaju poslužiti kao pomoć u primjeni Opće uredbe o zaštiti podataka (Guidance on Data Protection for Archive Services; EAG guidelines on the implementation of the General Data Protection Regulation in the archive sector). Smjernice nisu obvezujuće, no mogu biti korisne nacionalnim, regionalnim i lokalnim arhivima, knjižnicama, muzejima, zakladama i drugim institucijama koje obavljaju poslove arhiviranja u javnom interesu. Zamišljene su kao radni dokument (*work in progress*) koji je moguće komentirati s ciljem proširenja i poboljšanja na temelju primjera dobre prakse. Njihov je cilj pružiti osnovne informacije i praktične savjete arhivistima i drugim stručnjacima koji rade na poslovima obrade gradiva u vezi sa specifičnim izazovima u primjeni Uredbe u svakodnevnom radu. Usmjerene su isključivo na obradu osobnih podataka u arhivskim fondovima i zbirkama, a ne i osobnih podataka koji se prikupljaju u administrativnom poslovanju arhiva i drugih povijesno-kulturnih institucija, kao što su podatci o zaposlenicima, korisnicima gradiva, studentima na praksi, posjetiteljima javnih programa, polaznicima tečajeva i slično. Prilikom primjene smjernica potrebno je voditi računa o eventualnim specifičnostima nacionalnoga zakonodavstva.⁵² Nekoliko preporuka odnosi se na primjenu načela i pravila Uredbe opisanih u drugom poglavlju ovoga članka.

S obzirom na to da je osnovno načelo Uredbe zaštita osobnih podataka živih osoba, a ne primjenjuje se na osobne podatke preminulih osoba, postavlja se pitanje kako arhivist može znati je li osoba na koju se podatci odnose živa. To nije jednostavno utvrditi, ali se pritom može voditi razumnom pretpostavkom da osobe rođene prije sto i više godina u pravilu više nisu žive. Za gradivo nastalo u novijem razdoblju, arhivisti će najčešće u slučaju svakoga pojedinoga fonda ili zbirke morati procijeniti sadrži li osobne podatke živih osoba. Ako procijene da je to vjerojatno, trebaju se suzdržati od bilo kakve obrade koja bi mogla rezultirati povredom privatnosti i dostojanstva osoba na koje se podatci odnose. Kako bi bilo moguće donositi takve procjene, arhivisti su upućeni na pridavanje više pažnje stupnju središtenosti i kvaliteti obavijesnih pomagala (popisa) prilikom preuzimanja gradiva u arhiv. U preporukama je prepoznata činjenica, što je realnost

⁵¹ "European Archives Group," European Commission, pristupljeno 18. kolovoza 2020., https://ec.europa.eu/info/about-european-commission/service-standards-and-principles/transparency/freedom-information/access-documents/information-and-document-management/archival-policy/european-archives-group_en.

⁵² "Guidance on data protection for archive services," str. 1-2 i 5.

i u hrvatskoj arhivskoj praksi, da se gradivo u arhive često preuzima nesređeno i sa šturom popratnom dokumentacijom. Prilikom preuzimanja trebalo bi inzistirati na detaljnim popisima gradiva na temelju kojih će biti jasno koje cjeline sigurno ili vrlo vjerojatno sadrže osobne podatke živih osoba i o kojim je kategorijama podataka riječ. Na temelju takvih primopredajnih popisa i podataka prikupljenih u postupku naknadne obrade u arhivima, poželjno je sastaviti integralnu evidenciju svih fondova i zbirke u arhivu, odnosno njihovih arhivskih jedinica koje s velikom vjerojatnošću sadrže osobne podatke živih osoba. Takvi popisi podloga su za izradu internih pravila i donošenje odluka o drugim povezanim aspektima obrade osobnih podataka, kao što su mjere fizičko-tehničke zaštite, utvrđivanje popisa osoba s pravom pristupa, organizacija rada korisničke službe i slično.⁵³ Izradi takvih evidencija u hrvatskim bi arhivima trebalo sustavno i ozbiljno pristupiti. Primjer su popisi “rezervatnoga gradiva”, tj. popisi cjelina gradiva u fondovima i zbirkama s ograničenjima u dostupnosti (klasificirani podatci, osobni podatci, autorska prava) koje Hrvatski državni arhiv izrađuje za interne potrebe rada s korisnicima.⁵⁴ Takvi popisi mogu pomoći i kod izrade planova obrade gradiva, tj. donošenja odluke o tom kojim će se fondovima i zbirkama dati prioritet i koja će se vrsta obavijesnoga pomagala izraditi. Već je spomenuto opće pravilo da izbor vrste pomagala, razine i sadržaja opisa ovisi o vrsti arhivskoga gradiva i procjeni potrebe za određenim pomagalom. U kontekstu teme, važan je kriterij koji bi trebalo uzeti u obzir pri odlučivanju o odabiru vrste pomagala te razine i sadržaja opisa arhivskoga gradiva i zastupljenost osobnih podataka i drugih ograničeno dostupnih kategorija podataka.

U vezi s izradom obavijesnih pomagala i opisom fondova i zbirke u mrežnim informacijskim sustavima, naglašena je važnost načela smanjenja količine podataka. Od slučaja do slučaja, arhivist treba procijeniti kako ostvariti ravnotežu između zakonske obveze (misije) da prikuplja, obrađuje, opisuje, predstavlja i daje na korištenje gradivo koje je od općega interesa (uvodna izjava 158. Uredbe) i zahtjeva da obradu osobnih podataka svede na najmanju nužnu mjeru (čl. 5. Uredbe). Osnovni je kriterij o kojem pritom treba voditi računa kategorija osobnoga podatka, tj. procjena je li osobni podatak primjereno objaviti i mogu li objava i daljnja distribucija dovesti do povrede privatnosti i dostojanstva žive osobe. Pritom je neupitno da podatci koji se odnose na zdravlje, seksualni život, politička stajališta, kaznene prijestupe i osude i slične osobne podatke živih osoba ne bi smjeli biti objavljeni. Uz to treba naglasiti da je opisne podatke (metapodatke) važno razlikovati od samih osobnih podataka sadržanih u gradivu. U obavijesnom pomagalu ili mrežnom informacijskom sustavu ne bi trebalo biti sporno navesti obavijest da određena arhivska jedinica sadrži podatke o zdravstvenom

⁵³ “Guidance on data protection for archive services,” str. 9, 13 i 16.

⁵⁴ Usp. Hrvatski državni arhiv, “Plan rada u 2017. godini,” *Hrvatski državni arhiv*, pristupljeno 14. kolovoza 2020., <http://www.arhiv.hr/Portals/0/Dokumenti/Planovi%20i%20izvje%C5%A1%C4%87a/Plan%20rada%20za%202017.pdf?ver=2017-03-22-165505-727>.

stanju, obiteljskim odnosima, kaznenim prijestupima i slično, sve dok se pritom ne otkriva o kojim je konkretnim podacima riječ i na koju se osobu odnose.

Jedno od mogućih rješenja za ravnotežu između prethodno opisanih zahtjeva izrada je dviju verzija obavijesnoga pomagala pojedinoga fonda ili zbirke s ograničeno dostupnim osobnim podacima. Za interne potrebe arhiva (intelektualna i fizička kontrola nad gradivom, rješavanje zahtjeva za prijevremenu dostupnost) izrađuje se detaljno obavijesno pomagalo u kojem su na nižim razinama (podserija, predmet, komad) u naslovima arhivskih jedinica ili njihovim opisima navedeni ime i prezime te drugi osobni podatci važni za identificiranje konkretne osobe i arhivske jedinice koja sadrži podatke koji se na nju odnose. Za javno korištenje i distribuciju može biti izrađena verzija obavijesnoga pomagala u kojoj će gradivo biti opisano samo na višim razinama kao što su fond, podfond ili serija. U slučaju da se želi ostaviti i opis na nižim razinama, treba ga prilagoditi tako da osoba ne može biti identificirana, primjerice navođenjem inicijala imena i prezimena ili napomene da je dio podataka nedostupan.⁵⁵ U slučaju da su inicijali ili napomena o nedostupnosti navedeni u naslovu arhivske jedinice, uz njih bi tada obvezno trebalo navesti i neki drugi podatak koji omogućuje pronalaženje arhivske jedinice, poput klasifikacijske oznake, broja predmeta, datuma i slično.

Praktično je pitanje kako takav pristup primijeniti kada je riječ o opisivanju gradiva u mrežnom informacijskom sustavu. Kako je već naglašeno, korisnici imaju pravo znati da određena jedinica gradiva postoji, čak i ako je izuzeta od korištenja. Kao i u slučaju izrade klasičnoga obavijesnoga pomagala, jedan je od načina da se informacije o tom navedu na višim opisnim razinama (fond, podfond ili serija). U tom slučaju, sve dok postoji osnova za ograničenje dostupnosti, ime i prezime i drugi osobni podatci koji su navedeni u naslovima arhivskih jedinica ili njihovim opisima na nižim razinama (podserija, predmet, komad), trebaju se nalaziti u zatvorenom dijelu sustava kojemu mogu pristupiti samo osobe s posebnim odobrenjima i koji je izvan dohvata internetskih preglednika. Između ostaloga to znači da se ti podatci ne pojavljuju u rezultatima pretraživanja. Međutim, želi li se putem informacijskoga sustava omogućiti pristup i pretraživanje opisa i na tim nižim razinama, pitanje, čiju se daljnju analizu želi potaknuti ovim člankom, je može li se kao metoda prilagodbe arhivističkoga opisa primijeniti dinamičko maskiranje podataka (eng. *dynamic data masking*, DDM). Primjenom toga postupka korisnicima se omogućava uvid u samo one podatke za koje imaju pravo pristupa, bez da su maskirane originalne vrijednosti podataka, tj. bez da su promijenjeni originalni podatci u bazi. Taj postupak »funkcionira na način da prilikom slanja upita bazi podataka, proxy poslužitelj baze podataka mijenja upit, u ovisnosti o roli korisnika koji ga je uputio«.⁵⁶ Pritom podatci

⁵⁵ "Guidance on data protection for archive services," str. 13, 18 i 23.

⁵⁶ Darija Balen, "Usklađivanje informacijskih sustava organizacije sa zahtjevima GDPR uredbe," (završni rad, Visoko učilište Algebra u Zagrebu, 2018), str. 38-39.

nisu šifrirani, nego su prikazani u teško razumljivom ili nepotpunom obliku. Za skrivanje tekstualnih tipova podataka koriste se xxxx znakovi, a za numeričke tipove podataka 0 (nula).⁵⁷ Primijenjeno na arhivistički opis, to bi značilo da bi informacijski sustav trebao prepoznati ima li korisnik koji postavlja upit pravo uvida u ime i prezime ili druge ograničeno dostupne osobne podatke navedene u naslovu arhivske jedinice i prema tomu kao rezultat ponuditi njezin cjeloviti ili maskirani naslov.⁵⁸ Pritom svakako treba uzeti u obzir ocjenu da je za postavljanje pravila maskiranja potrebno detaljno mapiranje aplikacija, korisnika, objekata baze podataka i prava pristupa, te da »održavanje takve matrice konfiguracijskih podataka zahtijeva značajan napor«.⁵⁹

4. Osvrt na Načela dostupnosti arhivskoga gradiva Međunarodnoga arhivskoga vijeća

Na temelju opisanoga u trećem poglavlju moguće je zaključiti da se smjernice Europske arhivske grupe nastavljaju na uvodno spomenuta Načela dostupnosti arhivskoga gradiva Međunarodnoga arhivskoga vijeća iz 2012. godine i prateće Tehničke smjernice za upravljanje arhivskim gradivom ograničene dostupnosti. Fokusirajući se na pravni okvir koji omogućuje korištenje arhivskoga gradiva, Načela »pokrivaju istodobno prava javnosti na pristup gradivu i odgovornosti arhivista u osiguravanju dostupnosti gradiva i obavijestima o njemu«, ali ujedno »prepoznaju da upravljanje dostupnošću može jednako uključivati i njezino ograničavanje temeljeno na podatcima sadržanim u gradivu«.⁶⁰

⁵⁷ Usp. Željko Kovačević, *Modeliranje, implementacija i administracija baza podataka* (Zagreb: Tehničko veleučilište u Zagrebu, 2018), str. 114-116.

⁵⁸ Naslov arhivske jedinice u informacijskom sustavu koja se primjerice odnosi na pojedinačni postupak posvojenja, stručnomu arhivskom djelatniku koji ima puno pravo pristupa prikazivao bi se u obliku: Signatura, Ime i prezime, posvojenje, KLASA 552-03/90-02/175. Za korisnika za kojega sustav prepoznaje da nema prava pristupa osobnim podatcima maskirani rezultat upita mogao bi izgledati ovako: Signatura, xxxxx-xxxxxxx, posvojenje, KLASA: 552-03/90-02/175. Na temelju signature i klasifikacijske oznake korisnik bi primjerice mogao postaviti upit za prijevremenu dostupnost, a ovlašteni stručni djelatnici u arhivu bez poteškoća pronaći konkretnu arhivsku jedinicu i procijeniti ima li korisnik pravo na to i pod kojim uvjetima. Napomena: navedena klasifikacijska oznaka predstavlja ilustraciju, tj. ne upućuje na konkretan predmet posvojenja iz 1990. koji bi bio evidentiran pod tom oznakom. Pravilnikom o jedinstvenim klasifikacijskim oznakama i bročanim oznakama stvaralaca i primalaca akata iz 1988. godine (NN 38/1988), unutar podgrupe 552 – Oblici (mjere) obiteljsko-pravne zaštite, oznaka 552-03 predviđena je za evidentiranje dokumentacije u vezi s postupcima posvojenja.

⁵⁹ Balen, "Usklađivanje informacijskih sustava," str. 40; Usp. Goran Marković, "Data Protection: Play offensive data privacy strategy," *Hgk.hr*, pristupljeno 1. rujna 2020., <https://www.hgk.hr/documents/data-protection5c1214e9ef141.pdf>; Harsha Pemmaiah Karthachira Chermana, "Cleansing Legacy Data for GDPR Compliance: A Case Study," (završni rad, School of Engineering, Computer and Mathematical Sciences, Auckland, New Zealand, 2019), str. 47-66, pristupljeno 31. kolovoza 2020., <https://openrepository.aut.ac.nz/bitstream/handle/10292/13066/KarthachiraChermanaHP.pdf?sequence=3&isAllowed=y>.

⁶⁰ *Načela dostupnosti arhivskoga gradiva*, str. 11.

To pokazuje da je arhivska zajednica i prije donošenja Uredbe veliku pažnju posvećivala etičkim pitanjima i standardima dobre stručne prakse u pogledu zaštite, obrade i opisa osobnih podataka sadržanih u arhivskom gradivu. Stoga su, neovisno o tom što su usvojeni prije Uredbe, Načela i Tehničke smjernice i dalje relevantni te ih arhivisti trebaju primjenjivati u stručnom radu.

Konkretno, jedno od načela nalaže da »ustanove s arhivskim gradivom objelodanjuju postojanje arhivskoga gradiva, uključujući i onoga koje je nedostupno, te ograničenja u dostupnosti gradiva«. To podrazumijeva da korisnici imaju pravo znati postoji li ili ne određena jedinica gradiva, čak i ako je izuzeta od korištenja ili je uništena. Postojanje takvoga gradiva arhivisti između ostaloga objelodanjuju njegovim točnim opisivanjem pod uvjetom da »opis gradiva ne otkriva sam podatak koji je uzrokovao ograničenje dostupnosti ili da krši obvezujuć zakon ili koji drugi propis«. ⁶¹ Prema Tehničkim smjernicama (točka F. Opisati gradivo ograničene dostupnosti), u praksi to znači da javno dostupna obavijesna pomagala i opisi gradiva u mrežnim informacijskim sustavima ne smiju otkrivati osobne podatke zbog kojih je ograničena dostupnost gradiva. Ako je primjerice element kojemu je ograničena dostupnost identitet osobe, tada u naslovu arhivske jedinice ime osobe mora biti zamijenjeno riječima koje upućuju na to da je ono ograničene dostupnosti i da je bilo uklonjeno. Primjerice: "Optužbe za kriminalne aktivnosti [ime ograničene dostupnosti]." Ako je svim riječima u naslovu ograničena dostupnost, trebaju biti zamijenjene frazom kao što je "Naslov je ovoga predmeta ograničene dostupnosti", ali je pritom obvezno navesti druge informacije o jedinici gradiva koje omogućuju njezinu identifikaciju i pronalaženje (broj predmeta, klasifikacijska oznaka, datum i slično). ⁶² Takva metodologija posebno je primjenjiva u slučaju analitičkoga opisivanja pojedinačnih predmeta ili komada gradiva koji sadrže osobne podatke živih osoba.

5. Zaključak

U Hrvatskoj su od 2018. godine na snazi dva nova propisa koja utječu na dosadašnju praksu i otvaraju neka nova praktična i etička pitanja u vezi s time kako pristupiti obradi i opisu arhivskoga gradiva koje sadrži osobne podatke građana. To su Opća uredba o zaštiti podataka koja se primjenjuje od 25. svibnja i Zakon o arhivskom gradivu i arhivima koji je na snazi od 19. srpnja te godine. Iz oba propisa proizlazi da kao važan kriterij pri odlučivanju o odabiru vrste pomagala te razine i sadržaja opisa arhivskoga gradiva u obzir treba uzeti zastupljenost osobnih podataka. Za opis arhivskoga gradiva hrvatska je arhivska služba prije dvadesetak godina uvela međunarodne arhivske standarde, no njihova je primjena u praksi neujednačena, bilo da se uspoređuje praksa dvaju ili više arhiva ili

⁶¹ *Načela dostupnosti arhivskoga gradiva*, str. 14-15.

⁶² *Načela dostupnosti arhivskoga gradiva: Tehničke smjernice*, str. 12-13.

pojedinih stručnih djelatnika unutar istoga arhiva. S obzirom na nove propise, ali i činjenicu da ISAD(G) i ISAAR(CPF) kao relevantni međunarodni standardi sadržavaju samo opća pravila za arhivistički opis, takvu je neujednačenost posebno za očekivati u segmentu opisa arhivskoga gradiva koje sadrži osobne podatke. Nedoumice s kojima se arhivisti susreću u svakodnevnom radu, a bez odgovarajućih smjernica i primjera dobre prakse, mogu dovesti do pasivnoga pristupa u obradi i opisu osobnih podataka, što se primjerice može manifestirati izradom obavijesnih pomagala samo za interne potrebe (bez davanja na uvid korisnicima), ignoriranjem ili (ne)namjernim prešućivanjem informacija o postojanju osobnih podataka u arhivskom gradivu i uvjetima njihove dostupnosti. Stoga bi u hrvatskoj arhivskoj zajednici trebalo jače potaknuti daljnju znanstvenu i stručnu obradu te teme, uključujući i izradu odgovarajućega vodiča o svim aspektima upravljanja osobnim podacima u arhivskom gradivu. Primjer je jednoga takvoga dokumenta vodič za arhiviranje osobnih podataka izrađen u kolovozu 2018. za potrebe britanske arhivske službe.⁶³ Osim toga, mišljenje je da postoji potreba za izradom posebnoga priručnika za opis arhivskoga gradiva koje sadrži osobne podatke i druge kategorije ograničeno dostupnih podataka u kojem bi primjena normi i važećih propisa bila ilustrirana odgovarajućim praktičnim primjerima.

POPIS IZVORA

Službena glasila i tisak

Narodne novine (Zagreb), 1988, 1997, 2002, 2007, 2017-2019.

Službeni list Europske unije (Bruxelles), 2016.

Uradni list Republike Slovenije (Ljubljana), 2006, 2014, 2016.

Literatura

“Access and Service.” *Office of the Chief Archivist of Lithuania*. Pristupljeno 12. kolovoza 2020. <https://www.archyvai.lt/en/accessandservice.html>.

“Anonimizacija i pseudonimizacija podataka: CERT.hr-PUBDOC-2018-8-367.” *Cert.hr*. Pristupljeno 1. rujna 2020. https://www.cert.hr/wp-content/uploads/2018/08/anonimizacija_i_pseudonimizacija_podataka.pdf.

“ARHiNET. Arhivski informacijski sustav.” *Hrvatski državni arhiv*. Pristupljeno 18. kolovoza 2020. http://arhinet.arhiv.hr/_Download/PDF/6-ARHiNET-Prospekt2010.pdf.

⁶³ Usp. “Guide to archiving personal data, The National Archives, August 2018,” *Nationalarchives.gov.uk*, pristupljeno 18. kolovoza 2020., <https://www.nationalarchives.gov.uk/documents/information-management/guide-to-archiving-personal-data.pdf>.

Atlanti 28, broj 2 (2018). [Tematski broj posvećen Općoj uredbi o zaštiti podataka].

Bak, Marieke A. R., M. Corrette Ploem, Hakan Ateşyürek, Marieke T. Blom, Hanno L. Tan, Dick L. Willems. "Stakeholders' perspectives on the post-mortem use of genetic and health-related data for research: a systematic review." *European Journal of Human Genetics* 28 (2020): str. 403-416.

Balen, Darija. "Usklađivanje informacijskih sustava organizacije sa zahtjevima GDPR uredbе." Završni rad, Visoko učilište Algebra u Zagrebu, 2018.

Biloš, Antun, Ivan Kelić. "Implementacija Opće uredbе o zaštiti podataka pri EU: Preliminarna analiza aktualnih istraživačkih napora i izazova." *Cro-DiM: International Journal of Marketing Science* 2, br. 1 (2019): str. 1-15.

Bukvić, Nenad. "Javnost i vrednovanje zapisa: stanje i perspektive u hrvatskoj arhivskoj praksi." *Arheon: časopis Arhiva Vojvodine* 2, br. 2 (2019): str. 61-74.

Bukvić, Nenad. "Vrednovanje u hrvatskoj suvremenoj arhivskoj praksi." U *Arhivi u Hrvatskoj: (retro)perspektiva*, ur. Silvija Babić, str. 103-126. Zagreb: Hrvatsko arhivističko društvo, 2017.

"Bundesarchivgesetz: Gesetz über die Nutzung und Sicherung von Archivgut des Bundes (Bundesarchivgesetz – BArchG) vom 10. März 2017 (BGBl. I S. 410), das zuletzt durch Artikel 2 des Gesetzes vom 4 Dezember 2018 (BGBl. I S. 2257) geändert worden ist." *Das Bundesarchiv*. Pristupljeno 31. kolovoza 2020. https://www.bundesarchiv.de/DE/Content/Artikel/Ueber-uns/Rechtsgrundlagen/rechtsgrundlagen_bundesarchivgesetz.html.

Chaves Guimarães, Jose Augusto, Natalia Tognoli, José Augusto Bagatini, Daniel Martinez-Ávila. "Ethical Challenges in Archival Knowledge Organization: The Description of Personal Data for Long-term Preservation." U *The Human Position in an Artificial World: Creativity, Ethics and AI in Knowledge Organization: ISKO UK Sixth Biennial Conference London, 15-16th July 2019*, ur. David Haynes i Judi Vernau, str. 113-126. Baden-Baden: Ergon-Verlag, 2019.

"European Archives Group." European Commission. Pristupljeno 18. kolovoza 2020. https://ec.europa.eu/info/about-european-commission/service-standards-and-principles/transparency/freedom-information/access-documents/information-and-document-management/archival-policy/european-archives-group_en.

Europski parlament, Vijeće Europske unije. "Uredba (EU) 2016/679 Europskog parlamenta i Vijeća od 27. travnja 2016. o zaštiti pojedinaca u vezi s obradom osobnih podataka i o slobodnom kretanju takvih podataka te o stavljanju izvan snage Direktive 95/46/EZ (Opća uredba o zaštiti podataka)." *Službeni list Europske unije*, 4. svibnja 2016., L 119/1. Pristupljeno 11. kolovoza 2020.

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/HTML/?uri=CELEX:32016R0679&qid=1462363761441&from=HR>.

Gabel, Detlev, Tim Hickman. "GDPR Guide to National Implementation. A practical guide to national GDPR compliance requirements across the EEA (13 November 2019)." *White & Case LLP*. Pristupljeno 31. kolovoza 2020. <https://www.whitecase.com/publications/article/gdpr-guide-national-implementation>.

"Guidance on data protection for archive services: EAG guidelines on the implementation of the General Data Protection Regulation in the archive sector, European Archives Group, October 2018." *European Commission*. Pristupljeno 12. kolovoza 2020. https://ec.europa.eu/info/about-european-commission/service-standards-and-principles/transparency/freedom-information/access-documents/information-and-document-management/archival-policy/european-archives-group/guidance-data-protection-archive-services_en.

"Guide to archiving personal data, The National Archives, August 2018." *Nationalarchives.gov.uk*. Pristupljeno 18. kolovoza 2020. <https://www.nationalarchives.gov.uk/documents/information-management/guide-to-archiving-personal-data.pdf>.

Hedbeli, Živana. "Novo arhivsko zakonodavstvo: Lov na vještice." *Atlanti* 28, br. 2 (2018): str. 13-24.

Hrvatski državni arhiv. "Plan rada u 2017. godini." *Hrvatski državni arhiv*. Pristupljeno 14. kolovoza 2020. <http://www.arhiv.hr/Portals/0/Dokument/Planovi%20i%20izvje%C5%A1%C4%87a/Plan%20rada%20za%202017.pdf?ver=2017-03-22-165505-727>.

Ivanović, Jozo. "Dostupnost osobnih podataka: između prava na sjećanje i prava na zaborav." U *Rukopisne ostavštine kao dio hrvatske baštine*, ur. Melina Lučić i Marina Škalić, str. 185-203. Zagreb: Hrvatski državni arhiv, 2015.

Karthachira Chermana, Harsha Pemmaiah. "Cleansing Legacy Data for GDPR Compliance: A Case Study." Završni rad, School of Engineering, Computer and Mathematical Sciences, Auckland, New Zealand, 2019. Pristupljeno 31. kolovoza 2020. <https://openrepository.aut.ac.nz/bitstream/handle/10292/13066/KarthachiraChermanaHP.pdf?sequence=3&isAllowed=y>.

Kovačević, Željko. *Modeliranje, implementacija i administracija baza podataka*. Zagreb: Tehničko veleučilište u Zagrebu, 2018.

Kudra Beroš, Viktorija. "Dosjei Udbe kao problematični objekt (re)konstrukcije hrvatskog nacionalnog identiteta." *Etnološka tribina* 48, br. 41 (2018): str. 159-173.

Lemić, Vlatka. "Arhivi i Internet – nove mogućnosti dostupnosti i korištenja arhivskoga gradiva." *Arhivski vjesnik* 45 (2002): str. 207-218.

Marković, Goran. "Data Protection: Play offensive data privacy strategy." *Hgk.hr*. Pristupljeno 1. rujna 2020. <https://www.hgk.hr/documents/data-protection5c1214e9ef141.pdf>.

McDonald, Steven. "The Right to be Forgotten: The Potential Effects on Canadian." *Dalhousie Journal of Interdisciplinary Management* 15 (2019): str. 1-14.

Međunarodno arhivsko vijeće. "Etički kodeks arhivista: (Code de déontologie)." *Arhivski vjesnik* 39 (1996): str. 251-255.

Međunarodno arhivsko vijeće. "Opća deklaracija o arhivima." *Hrvatski državni arhiv*. Pristupljeno 11. kolovoza 2020. http://www.arhiv.hr/Portals/0/Dokumenti/Statut/OP%C4%86A_DEKLARACIJA_O%20ARHIVIMA_web.pdf?ver=2018-03-29-161544-913.

Međunarodno arhivsko vijeće. *ISAAR(CPF): Međunarodna norma arhivističkog normiranog zapisa za pravne i fizičke osobe te obitelji: Drugo izdanje*. Zagreb: Hrvatski državni arhiv, 2006. Pristupljeno 15. rujna 2020. http://www.arhiv.hr/Portals/0/ISAAR%28CPF%29_2_Izd_Hrv_1.pdf.

Međunarodno arhivsko vijeće. *ISAD(G): Opća međunarodna norma za opis arhivskoga gradiva: Drugo izdanje*. Zagreb: Hrvatski državni arhiv, 2001. Pristupljeno 15. rujna 2020. http://www.arhiv.hr/Portals/0/ISAD_%28G%29_2_Izd_Hrv.pdf.

Međunarodno arhivsko vijeće. *Načela dostupnosti arhivskoga gradiva*. Zagreb: Hrvatski državni arhiv, 2015.

Međunarodno arhivsko vijeće. *Načela dostupnosti arhivskoga gradiva: Tehničke smjernice za upravljanje arhivskim gradivom ograničene dostupnosti*. Zagreb: Hrvatski državni arhiv, 2016.

Novak, Miroslav. "Upravljanje občutljivih podatkova in arhivska informativna pomagala." *Atlanti* 28, br. 2 (2018): str. 33-41.

Oloni, Victoria. "Life after death: data protection rights of deceased persons." *African Academic Network on Internet Policy*. Pristupljeno 13. kolovoza 2020. <https://aanoip.org/life-after-death-data-protection-rights-of-deceased-persons/>.

Pavliček, Vida. "Sređivanje i opis arhivskoga gradiva – postojeći problemi u praksi." U *Arhivi u Hrvatskoj: (retro)perspektiva*, ur. Silvija Babić, str. 67-102. Zagreb: Hrvatsko arhivističko društvo, 2017.

"Pravilnik o upravljanju dokumentarnim gradivom izvan arhiva." *e-Savjetovanja*. Pristupljeno 13. kolovoza 2020. <https://esavjetovanja.gov.hr/Econ/MainScreen?EntityId=14488>.

Szekely, Ivan. "The Right to be Forgotten and the New Archival Paradigm." U *The Ethics of Memory in a Digital Age*, ur. A. Ghezzi, Â. G. Pereira, L. Vesnić-Alujević, str. 28-49. London: Palgrave Macmillan, 2014.

Vavra, Ashley Nicole. "The Right to Be Forgotten: An Archival Perspective." *The American Archivist* 81, br. 1 (2018): str. 100-111.

Vijeće za suočavanje s posljedicama vladavine nedemokratskih režima. "Dokument dijaloga: Temeljna polazišta i preporuke o posebnom normativnom uređenju simbola, znakovlja i drugih obilježja totalitarnih režima i pokreta: Zagreb, 28. veljače 2018." *Vlada Republike Hrvatske*. Pristupljeno 13. kolovoza 2020. <https://vlada.gov.hr/UserDocsImages/Vijesti/2018/02%20velja%C4%8Da/28%20velja%C4%8De/Dokument%20dijaloga.pdf>.

Vlada Republike Hrvatske. "Konačni prijedlog Zakona o arhivskom gradivu i arhivima: Zagreb, lipanj 2018." *Hrvatski sabor*. Pristupljeno 11. kolovoza 2020. https://www.sabor.hr/sites/default/files/uploads/sabor/2019-01-18/081440/PZ_219.pdf.

Summary

THE GENERAL DATA PROTECTION REGULATION (GDPR) AND THE DESCRIPTION OF PERSONAL DATA IN ARCHIVAL RECORDS: SOME PRACTICAL AND ETHICAL ASPECTS

In order to present archival records they store and facilitate their usage, archives produce various types of finding aids. Previously these finding aids were accessible in Croatian archives in archival reading rooms in printed form, whereas in recent times they have become more accessible in digital form on websites of archives or on network information systems. In this way the descriptions of archival records become publicly available to a large number of users, without geographical or temporal constraints, by which archives mostly do not possess tools or resources to monitor the manner users further dispose of that descriptive data. This further reinforces the practical and ethical issues regarding the formation of archival description in a way that it provides the whole information on records' contents and the context of their creation, without hiding (omitting) and at the same time does not reveal data responsible for the possible limited availability of records. For the last twenty years Croatia has been applying ISAD(G) and ISAAR(CPF), the international archival standards for describing archival records. Despite that, there are departures in practice and misgivings regarding the interpretation of contents and the role of individual descriptive elements, as well as the structure of finding aids. Such departures are also expected in the segment that describes personal data, bearing in mind that both ISAD(G) and ISAAR(CPF) contain general rules without particular guidelines for the description of archival records containing data with limited availability. Misgivings in practice can result in a passive approach in processing and describing personal data which can, for example, manifest by producing finding aids only for internal needs (without making them available to users), ignoring or (un)intentionally withholding information on the existence of personal data in archival records and terms of their availability. Since 2018 Croatia has been applying two new provisions that are important in the context of the processing and description of personal data in archival records. They are the General Data Protection Regulation (GDPR) and the Act on Archival Records and Archives. The paper describes in detail and compares some of the principles from these two provisions and analyses their influence on the current practice of description of personal data in archival records (defining personal data, processing the data of deceased individuals, the principle of reducing the quantity of data, encouraging the acquirement of data that is important for raising awareness of totalitarian and undemocratic regimes and their consequences). With regard to the very broad definition of personal data archivists always face the question whether the data they will supply in the title or the description of archival units can cause the direct or indirect identification of an individual i.e. the particular issue of endan-

gering someone's privacy, dignity and other rights. Furthermore, bearing in mind that the Regulation and the Croatian archival act do not impose any limitations regarding the processing of deceased individuals' data, it can be concluded that there are no formal impediments either for archival description or publishing such data. However, the question remains, regardless of the fact it concerns the data of deceased individuals, whether the ethical principle that archivists abstain from overly exposing data should be upheld, particularly if it concerns sensitive data which can influence the violation of dignity of family members of those individuals. The basic principles of the Regulation include the principle of reducing the quantity of data. It entails that personal data must be appropriate, relevant and limited to necessities in relation to purposes for which they are processed. The application of this principle is particularly important in the context of creating and enhancing the trust between the archives and the public. In other words, this approach conveys the message to the public that they can trust the archival service not to unjustifiably or excessively reveal and publish personal data. Within the context of processing data which is important for enhancing the awareness on the totalitarian and undemocratic regimes and their consequences there is a practical and ethical question on how to maintain the neutral position of archivists and archives as institutions in terms of providing objective description, without the endeavour to interpret on the political or ideological level. Concerning the indicated practical and ethical issues, the application of the guidelines created in October 2018 by the European Archives Group as assistance in implementation of the General Data Protection Regulation is recommended. The guidelines are connected with the Principles of Access to Archives by the International Council on Archives from 2012. This demonstrates that even before the General Data Protection Regulation was adopted the archival community paid considerable attention to ethical issues and standards of good professional practice regarding protection, processing and description of personal data in archival records. However, within the context of the new legislation the paper's intention is to encourage further scientific and professional addressing of this topic within the Croatian archival community, including producing a guide regarding all aspects of managing personal data in archival records. Besides, the prevailing view is that there is a need for producing a special manual for the description of archival records which contain personal data and other categories of data with limited access, in which the application of standards and current provisions would be illustrated with appropriate practical examples.

Keywords: *archives; archival records; archival practice; description of archival records; finding aids; personal data; General Data Protection Regulation; GDPR; International Council on Archives; European Archives Group; professional ethics*

Translated by Marijan Bosnar